

WIESŁAW TYSZKOWSKI

Z PROBLEMATYKI BADAŃ PROWENIENCYJNYCH
FRAGMENT BIBLIOTEKI KS. LUBOMIRSKICH W PRZEWORSKU
W ZBIORACH STARYCH DRUKÓW OSSOLINEUM

Komunikat

Przeworsk, miasto leżące w powiecie rzeszowskim, od 1626 r. było w posiadaniu Lubomirskich. Po bezpotomnej śmierci Antoniego Lubomirskiego (1718–1782), wojewody krakowskiego, przeszedł na własność córek Stanisława Lubomirskiego, marszałka wielkiego koronnego, i jego żony Izabeli z Czartoryskich. W 1801 r. Izabela odkupiła Przeworsk od sukcesorów i ofiarowała swemu wychowankowi Henrykowi Lubomirskiemu (1777–1850), synowi Józefa, kasztelana kijowskiego (1751–1817), i Ludwici z Sosnowskich. Henryk Lubomirski, pierwszy kurator literacki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, gromadził dzieła sztuki i książki. Zebrane przez siebie zbiory umieścił wraz z odziedziczoną po ojcu biblioteką w Przeworsku. Przeniósł też z Łańcuta do Przeworska odziedziczone książki po zmarłej Izabeli Lubomirskiej. W 1823 r. zawarł z Józefem Maksymilianem Ossolińskim umowę, w której zobowiązał się połączyć przeworską fundację muzealną z Ossolineum. Przekazał do Lwowa wiele zgromadzonych przez siebie książek. Książki te zaopatrywane były w ekslibris (cztery wersje) lub w pieczęć własnościową. Syn Henryka, Jerzy Henryk (1817–1872), realizując umowę ojca z Ossolińskim, polecił wydzielić i przewieźć w 1870 r. do Lwowa część księgozbioru przeworskiego. Książki wraz ze zbiorem sztuki utworzyły Muzeum Lubomirskich przy Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich. Właścicielem biblioteki po śmierci ojca został syn Jerzego Henryka i Cecylii z Zamoyskich Andrzej (1862–1953), który w 1882 r. został kuratorem literackim Ossolineum; stanowisko to pełnił do wybuchu II wojny światowej.

W zbiorach rękopisów Ossolineum znajdują się katalogi zbiorów przeworskich. (Zob. W. J a b ł o Ń s k a: *Inwentarze i katalogi biblioteczne w zbiorach rękopisów ZNIO*. „Ze skarbcza kultury” Z. 20: 1969 poz. 38–40).

Książki w bibliotece przechowywane były w szafkach, opatrzone nalepką z podaniem oznakowania szafki (literowe), półki, kolejnej książki na półce i numerem książki (cyfrowe), czasem zamiast nalepki oznaczenia zapisywane były wprost na wyklejce. Zbiory zaopatrywane były też w ekslibrisy właścicieli, niekiedy w supereklibris z herbem Śreniawa. Często na książkach Henryk Lubomirski zapisywał rok i miejsce nabycia.

W czasie wojny zbiory zostały częściowo rozgrabione. Po zakończeniu dzia-

łań wojennych zbiory zostały przejęte przez państwo. Zabezpieczaniem księgozbioru zajmował się Mieczysław Opalek (1881–1964). W 1946 r. z polecenia władz zbiory przeworskie zostały zapakowane do 82 skrzyń i przekazane do Biblioteki Jagiellońskiej. W archiwum Ossolineum w teczce nr 402 znajduje się sprawozdanie z wysyłki zbiorów do Krakowa sporządzone przez M. Opalka. Znajduje się tam też spis przekazanych książek z podziałem na druki stare i XIX i XX w. Przekazano wówczas ponad 4 tys. woluminów starych druków, 69 rękopisów, ok. 4,5 tys. druków XIX i XX w. i ponad 4,5 tys. czasopism.

W 1949 r. około 10 tys. woluminów książek przekazano do Ossolineum. W zbiorach tych znalazły się też stare druki. W Dziale Starych Druków znalazło się tekturowe pudło, w którym umieszczono prowizoryczny spis starych druków. Książki przekazano w 19 skrzyniach. Wyżej wspomniany spis został sporządzony na luźnych kartach spiętych papierową opaską, na której czerwoną kredką wypisano numer skrzyni, liczbę woluminów oraz datę dzienną z notatką „sprawdzono”. Każdy plik kartek podpisany jest przez M. Opalka. Przekazano w ten sposób ok. 2900 wol. (ok. 1420 dzieł). Wśród przekazanych książek znalazło się ok. 40 dzieł z XVI w., 232 z XVII i ok. 1150 z XVIII w. Znalazło się też tutaj ok. 175 poloników, w tym pojedyncze egzemplarze czasopism. W tej kolekcji zachowało się kilkadziesiąt książek z biblioteki Łukasza Opalińskiego i kilka pozycji Józefa Andrzeja Załuskiego. Na poszczególnych kartach spisu zanotowano nazwisko autora, a w jego braku tytuł dzieła, następnie miejsce druku oraz rok wydania. W prawym górnym rogu odnotowano w postaci ułamka w liczniku numer skrzyni, w mianowniku kolejny numer książki w skrzyni. Te same numery odnotowano na wyklejkach książek. Opisy te są bardzo niedokładne, w wielu przypadkach nie ma nazwiska autora, czasem miejsca i roku wydania, dlatego obecnie trudno ustalić, jaka to jest pozycja i podać aktualną sygnaturę magazynową. Na razie udało nam się ustalić dane dotyczące większości dzieł XVI w., których spis podajemy na końcu komunikatu.

Przekazane Ossolineum stare druki to w większości książki w języku francuskim, zwłaszcza druki XVII i XVIII w., co jest zrozumiałe w przypadku biblioteki magnackiej. Zaskakuje tylko mała liczba druków z literatury pięknej, być może pozostały w Krakowie. W większości książki drukowane były w Paryżu (ok. 80%), o wiele mniej pochodzi z oficyn amsterdamskich, bazylejskich, z Frankfurtu nad Menem, Kolonii, Londynu, Wenecji czy Wiednia. Są to dzieła o tematyce historycznej, filozoficznej, różnego typu wydawnictwa encyklopedyczne, nie brak książek o tematyce geograficznej. Sporo jest tak popularnych w XVIII w. opisów podróży. Znajdują się też wydania dzieł pisarzy antycznych. Są też książki teologiczne i o tematyce rolniczej.

Przedstawiamy poniżej wykaz druków XVI w. z biblioteki przeworskiej Lubomirskich, których dane udało się ustalić. W niektórych książkach, które z pewnością należały do tej biblioteki, zapisy pozwalające na bezsporną identyfikację zostały niestety usunięte. Czasem wobec fragmentaryczności zapisu w kartotece nie można ustalić żadnych danych bibliograficznych.

WYKAZ DRUKÓW XVI W. Z BIBLIOTEKI LUBOMIRSKICH W PRZEWORSKU
PRZEKAZANYCH W 1949 R. OSSOLINEUM

1. Augustinus Antonius, *Fragmenta historicorum collecta...* Antverpiae, 1595. 8°. XVI O. 9521.
2. Barletius Marinus, *Histoire de Georges Castriot...* A Paris, 1597. 8°. XVI O. 9116.
3. Biondo Flavio da Forti, *De Roma triumphante libri X.* Basileae, 1559. 2°. XVI F. 13895.
4. Commynes Philippe de, *Les mémoires...* En Anvers, 1597. 24°. XVI O. 8830.
5. Crusius Martinus, *Turcograeciae libri VIII.* Basileae, 1584. 2°. XVI F. 13893.
6. Dubravius Joannes, *Historiae regni Bohemiae.* Prostannae, 1552. 2°. XVI F. 4635.
7. Glareanus Henricus, *De geographia.* Basileae, 1527. 4°. XVI Qu. 3667.
8. Glycas Michael, *Annales.* Basileae, 1572. 8°. XVI O. 9520.
9. Jaskier Mikołaj, *Iuris municipalis liber...* Cracoviae, 1535. 2°. XVI F. 4490.
10. Jaskier Mikołaj, *Iuris provincialis quod Speculum Saxonum nuncupatur libri III.* Cracoviae, 1535. 2°. XVI F. 4489.
11. Jaskier Mikołaj, *Promptuarium iuris provincialis Saxonici et municipalis Magdeburgensis.* Cracoviae, 1535. 2°. XVI F. 4491.
12. Krantz Albert, *Ecclesiastica historia sive metropolis.* Francofurti ad Moenum, 1590. 2°. XVI F. 13891.
13. Krantz Albert, *Regnorum Aquilonarium, Daniae, Sueciae, Noruagiae chronica.* Francofurti ad Moenum, 1583. 2°. XVI F. 13894.
14. Kromer Marcin, *De origine et rerum gestis Poloniarum.* Basileae, 1555. 2°. XVI F. 4049.
15. Laurens Honoré de, *Panegyrique de l'Henoticon ou edict de Henry III.* B. m. 1588. 8°. XVI O. 8950.
16. Le Fevre Raoul, *Le Recueil des histories de Troye...* A Lyon, 1544. 2°. XVI F. 13899.
17. Martheu Pierre, *Histoire des derniers troubles de France...* A Lyon, 1597. 8°. XVI O. 9083.
18. Nuclerus Johannes, *Chronica.* Coloniae, 1564. 2°. XVI F. 13428.
19. Panvinus Onuphrius, *Chronicon ecclesiasticum a C. Julii dictatoris...* Lovanii, 1573. 2°. XVI F. 13902.
20. Panvinus Onuphrius, *Reipublicae Romanae commentariorum libri III.* Francofurti, 1597. 2°. XVI F. 13901.
21. Pazello Tommaso, *Rerum Sicularum scriptores...* Francofurti ad Moenum, 1579. 2°. XVI F. 13890.
22. Posevinus Antonius, *Moscovia.* Antverpiae, 1587. 8°. XVI O. 677.
23. Reusner Nicolaus, *Epistolae Turcicae.* Francofurti ad Moenum, 1598-1600. 4°. XVI Qu. 3666.
24. Roselli Annibale, *De elementis et descriptione totius orbis.* Cracoviae, 1586. 2°. XVI F. 4133/5.
25. Roysius Petrus Maureus, *Decisiones de rebus in auditorio Lituano et appellatione iudicatis.* Cracoviae, 1563. 4°. XVI Qu. 1705.
26. Rumpolt M. Marx, *Ein new Kochbuch...* Zu Franckfurt am Mayn, 1587. 2°. XVI F. 13341.
27. Simeoni Gabriello, *Commentarii di... sopra alla tetrarchia di Venegia, di Milano...* B. m. 1548. 8°. XVI O. 9566.
28. *Statuta Sigismundi I regis...* Cracoviae, 1524. 2°. XVI F. 4496.
29. Sulpitius Severus, *Historia sacra...* [Pranecker] 1594. 8°. XVI O. 9564.
30. Taegio Bartolomeo, *La villa.* In Melano, 1559. 4°. XVI Qu. 11848.
31. Tatti Giovanni, *Della agricultura libri V.* Venezia, 1560. XVI Qu. 11847.
32. *Thesaurus linguae latinae.* T. III. Basileae, 1576. 2°. XVI F. 13937.